

A tehetséget nem lehet kinevezni

Dés Lászlóval beszélget Váradi Júlia*

– *Mit gondol arról, van-e a NER-nek saját stílusa, s ha van, azt hogyan jellemelné?*

– Ha az arroganciát, a pimaszságot, a tiszteletlenséget stílusnak tekintjük, akkor van. Sajnos ezt kell mondjam. Ők megaláznak embereket, bárkinek nekirontanak, ahogy ezt én személy szerint is tapasztalhatom, tehát a stílusukat közelről ismerem. A közszolgálatinak nevezett csatornáikon keresztül módszeresen lejáratnak, megvádolnak, meggyaláznak. Hazugságokkal próbálnak befeketíteni. Épp a minap vádoltak meg egy olyan ügyvel, amiből egy szó sem volt igaz, konkrétan a lakásomhoz jutásom tisztességes voltát vonták kétségbe minden bizonyíték nélkül. S ezzel úgy próbáltak erkölcsileg megalázni, hogy ne érezzek jogot ahhoz, hogy a NER döntéseit kritizáljam.

– *De miért épp most jutott valakinek eszébe, hogy egy régi ügyet elővegyen a médiában?*

– Talán, mert az utóbbi időben tettem jó néhány olyan megjegyzést nyilvánosan, ami betalált, és valamit találni akartak, aminek alapján azt tudják mondani, mit is beszél ez a Dés. Nahát, ilyen a stílusuk, ha ez stílusnak nevezhető egyáltalán.

– *Ízlése van-e a NER-nek?*

---

* Dés László 1954-ben született Budapesten. Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas előadóművész, dzsesszenész, zeneszerző, érdemes művész. A lehetséges kánonról és stílusról szóló pódiumbeszélgetésen egészségi okok miatt nem tudott részt venni. Ezért kértünk tőle külön interjút. (A szerk.)

– Nem, szerintem ízlése sincsen. Illetve ugyanazt kérdezem magamtól, hogy vajon ízlésnek nevezhető-e, amit az adriai szexpartiról titokban készített videókön láthatunk, amelyeken Fekete Pákóra *üzekednek, illetve* nem is tudom, mit csinálnak pontosan. Vagy a nyilvánosság számára közzétett disznóvágásokon. Ezt aztán tényleg nem nevezném ízlésnek. És itt reagálnék a többiek megjegyzéseire a Fapados-vitán, hogy mi különbség volt az „átkos” meg a mostani rendszer között. Ha most visszagondolunk a Kádár-korra, szerintem például Aczél Györgynek – és kövessen meg bárki ezért – volt ízlése. Más kérdés, hogy milyen rendszer volt az, abban Aczél mit képviselt, de hogy ízlése volt és komoly műveltsége, az biztos. A Kádár-korszakban azt találták ki, hogy a kultúrában is avval főznek, ami van. Nem akarták eltüntetni Ilylyést, Németh Lászlót, Zelk Zoltánt, Nemes Nagy Ágnes, Ottlikot és így tovább, sorolhatnám.

– *Eltüntetni nem akarták őket, de azért olyan nagyon nem kedveztek nekik.*

– Arról nincsen szó, mert még az ötvenes években, a Rákosi-korszak alatt is írhattak, legfeljebb csak gyerekirodalmat. Szerencsések vagyunk, mert attól lett olyan erős egy időben a gyermekirodalmunk, mert Nemes Nagy Ágnes, minden idők egyik legnagyobb magyar költője megírta a Bors nénit, meg más ilyeneket. Mészöly Miklós is meséket írt egy időben. Tehát az a

nagy különbség, hogy az akkori hatalom képviselői azt gondolták, megpróbálják magukhoz édesgetni a nagy írókat, festőket, zeneszerzőket, alkotókat. Megbecsülésüket mutatják nekik. Természetesen volt két-három dolog, ami szigorúan tilos volt. Ne felejtsük el, orosz elnyomás alatt éltünk. Most nincsen semmiféle elnyomás, legalábbis nem tudok ilyenről a jelenlegi kormányon kívül. Tehát voltak tabutémák. Ilyen volt '56 vagy az orosz megszállás. De azért tudnék sorolni olyan filmeket és olyan könyveket, amelyek kikerülték a tiltást. Megtanultunk azon a jelnyelven metaforikusan beszélni, amit mindenki értett, és ami akkor tulajdonképpen egyfajta stílussá vált. Csöndben jegyzem meg, hogy végül a rendszerváltozás után nem húzták elő az asztalfiókból a nagy műveket, amiket egy időben epedve vártunk. Az lehetett az oka, hogy a nagy műveket addigra megírták. Mert valahogy meg lehetett írni őket.

– *Most is meg lehet írni, legfeljebb nincs pénz arra, hogy ki is adják. Vagy még az is lehet, hogy a kiadók közül kevesen vállalják az ilyen kockázatot. Mindenesetre ezt tekinti tehát a legnagyobb különbségnek a Kádár-rendszer és a mostani között?*

– Óriási különbség, hogy elpusztítani, leváltani akarod azt, ami van, vagy pedig honorálni akarod és meg akarod békíteni, magadhoz akarod édesgetni.

– *Mi a helyzet a mai kulturális kánonnal? A NER-nek sikerült-e létrehozni egy olyan csapatot, amelyre a saját kulturális elképzeléseit rá tudja építeni?*

– Dehogyan! Semmiféle kánont nem építettek, csak beszélnek róla. Komoly tudatlanságra és művel-

lenségre vall, vagy arra, hogy semmit nem értenek az egészből. Orbán például arról beszélt Kötcsén néhány évvel ezelőtt, hogy meg kell teremteni az új, jobboldali kultúrát – ez a cél, és le kell váltani azt, ami van. Ezek szerint úgy gondolta, és ma is így gondolja, hogy a kultúrát, akár egy pártot vagy mint egy kormányt, le lehet váltani. De hát új írónemzedéket kinevelni vagy egy jó író megteremteni nem lehet elhatározásból. Ahogyan képzőművészeket, zenészeket vagy bármilyen igazán értéket teremtő alkotóművészt sem. Ez nem úgy működik, hogy az államtitkárokhoz hasonlóan kinevezünk valakit művésznek.

– *Miért? Ha nem tetszik, amit csinál, leváltják.*

– Akkor kirúgjuk. Ilyen nincs. A kultúra vagy megteremtődik, megszületik, vagy nem. Hiszen ez egy organizmus, egy több évszázados, egymásra épülő folyomány. Súlyos évszázadokra épülnek az újabb és újabb kulturális teljesítmények. Vörösmarty összefügg Petőfivel, Petőfi Arannyal, Arany Adyval, és ahogy haladunk előre az időben, eljutunk Parti Nagy Lajosig. Ezt ők nem értik, ami tragédia. Mert ugyanakkor a másik oldalon nem teremtenek, viszont lerombolják azt, ami van.

– *Mi a helyzet konkrétan a zenei stílussal, ízléssel, kánonnal?*

– Zenei ízlésük sincs. Számukra az a jó fej és az a jó teljesítmény, amit az csinál, aki velük van. Ha nincs velük, az nem jó. Az se nem jó ember, se nem jó művész. A teljesítmény értéke csakis ettől függ.

– *Hajdu Szabolcs vetette fel, hogy tehetség nélkül is lehet érvényesülni. Ezzel egyetért?*

– Nem kell a tehetség. Persze vannak tehetséges emberek, akik természetesen érvényesülnek minden kormányhoz való közel állás nélkül, de ők nem is politizálnak, mert ettől mindenki fél. Fél elmondani, hogy mit gondol vagy mit érez, mert annak következményei lehetnek és retorziók követhetnek. Ha megnézzük a Kosuth-díjas könnyűzenészek listáját, az azért eléggé elborzasztó. Üdítő kivétel Tátrai Tibor, aki tényleg nagyon jó gitáros.

– *Tehát egyetlen szempont van, hogy velük vannak, és nem ellenük?*

– Akiket iszonyatos pénzekkel támogatnak. Hát ez nem a krémje a magyar könnyűzenének, hogy úgy mondjam, se így, se úgy.

– *Van egy Demeter Szilárd-os nagy akció, a könnyűzene beemelése a művészeti kánonba. Ehhez mit szól? Ki lehet nevelni politikai alapon zenészeket?*

– Megint ugyanarról beszélünk, mint amit általában a kultúráról mondtam. Nevezzenek ki bárkit, még az is lehet, hogy kinő közülük valaki, aki jól zenél. Annak idején például a szakmán kívül nem sok embert érdekelt, hogy a Neoton hivatalosan támogatott zenekar volt. Erdős Péter, a Kádár-rendszer popcézára kitalálta, hogy a Neoton együttesből világsztárt csinál, és pénz, paripa, fegyver, minden jutott nekik. Már mentek is Japánba és Koreába...

– *...mégsem lett belőlük világsztár.*

– Végül is értek el sikereket, főleg a Távol-Keleten, Koreában és Japánban, ez tagadhatatlan. De a Neoton Família ennek köszönhette az itthoni sikerét is, mert itt is akkor csinált le-

mezt és annyiért, amennyiért akart. Minden be volt dobva. Az emberek egy idő után benyalták, és a nosztalgia miatt máig kedvelik őket.

– *El lehet hitetni, meg lehet etetni a közönséggel, hogy valami jó, ami nem is igazán jó?*

– A tömegkultúra így működik. Addig nyomják, amíg hozzászoknak, és már igénylik. Biztos ismeri azt a kísérletet, hogy naponta megmutatnak többször egy WC-kefét a tévéműsorban, s amikor egyszer nem mutatják, a nézők hiányolni kezdik.

– *Egy normális országban milyen kulturális intézményekre lenne szükség? Olyanokra gondolok, amelyek valamilyen módon irányítják a kultúrát.*

– Független intézményekre lenne szükség. Szükség van kulturális kormányzatra, konkrétan kulturális minisztériumra, amely a megfelelő kultúrpolitika közvetítésével segíti a független intézményeket. De nálunk nem véletlenül nincs se kulturális, se környezetvédelmi, se oktatási, egészségügyi minisztérium. Ami azért elképesztő. Egy hozzáértő kultuszminiszternek az lenne a dolga, hogy olyan rendeleteket hozzon, olyan intézményeket támogasson, amelyek előreviszik a kultúra ügyét. Mondok példát. Írországból annak idején kitalálta egy képviselő, hogy meg kéne szüntetni a művészek, filmesek, zenészek, írók, festők adóztatását. Ezt keresztül is tudta vinni a parlamenten, és meg is szavazták. Utána lehet nézni, pár évvel később egyszer csak jobbnál jobb ír filmek készültek. Hirtelen fejlődni kezdett az ír filmművészet. Ugyanez volt a helyzet a könnyűzenével. Egyre több nemzetközi híré ír zenekar lépett színpadra.

– *Ez is ennek volt köszönhető?*

– Gondolja el, hogy mennyire megterhel egy piaci alapon működő zenei együttest a 27 százalék áfa. Persze nem az ingyenes falunapokra járó, a mi pénzünkből fizetett, idézőjeles popsztárookra gondolok, akik ott hagniznak egy CD-vel, és vagyonokat kapnak. Nem erről beszélek, hanem a rendes, működő, tehetséges zenekarokról. Adómentességgel vagy legalább valami adókedvezménnyel hihetetlenül előre lehetne vinni a kulturális teljesítményeket. Ezért kéne harcolni, ha komolyan gondolná Demeter Szilárd, és nem a haveroknak kiosztott milliárdokkal foglalkozna. Egyébként a kultúrintézmények többségének civil kézben kellene lenniük. Csak hát nálunk a civil szféra szét van verve.

– *Hogy látja, a mostani döntéshozók mennyire törődnek általában a zenével?*

– Az Operát például működtetik. Méghozzá nem kis pénzből. Érdekes, azt valahogy mégis sejtik, hogy a zeneigazgatók jól lobbiznak. A Müpa ugyancsak komoly dolgokat tud fölmutatni. Ők is el vannak látva apánázzsal, hál' istennek. De vannak olyanok, akikről pontosan tudható, hogy a népszerűségük miatt úgy akarják őket magukhoz édesgetni, hogy felmondathassák velük az általuk előírt leckét. Behajtani rajtuk viszonzásképp, hogy ott vannak a címlapon, az óriásplakátokon. Mint Nagy Feró, aki azt mondja, hogy Orbán Viktor után kell menni, mert ő a főnök. És akkor kész, már tulajdonképpen megdolgozott a Kossuth-díjáért, megérdemli a milliókat. Említhettem volna Ákost és a többi hasonlót.

– *De ezek a zenészek nem feltétlenül dilettánsok. Sőt, általában jól értenek az általuk űzött mesterséghez. Csak talán könnyebb őket táncba vinni.*

– Az egy nagyon bonyolult képlet, hogy kinek mi és miért tetszik. Hogy miért rajonganak valakiért. A maguk idejében mindegyik figura népszerű volt, és saját jogon vívta ki magának a népszerűséget.

– *Egy szűkebb körben?*

– Ezt nem mondanám. Saját jogon szerezték meg korábban a nagyközönség előtt a népszerűséget. Csak aztán szépen betagozódtak a NER-nek nevezett fideszes hatalmi struktúrába. De nincs könnyű dolguk, mert folyamatosan ki kell állniuk és vállalniuk kell, amiért a pénzt kapják.

– *Mit gondol a jövőről? Elképzelhető-e, hogy a NER-nyomást a kulturális terület valaha le tudja rúgni magáról?*

– Sajnos nehezen tudom elképzelni. Az a vigaszom, hogy bizonyos területeket nem sikerült teljesen letaglózniuk a tizenhárom év alatt. Még mindig vannak tehetséges írók, akik nem függnek a hatalomtól. És ha valaki tehetséges, nem lehet megakadályozni, hogy sikert érjen el. Gyakran eszembe jut Esterházy Péter, aki konzervatív, arisztokrata, jobboldali gondolkodású, komcsielenes, mélyen katolikus vallású író volt – ilyen igaz emberrel nem sokkal találkoztam az életben. Az esze, a tisztessége és a tehetsége a hetvenes évek elejétől kezdve nem tudta másfelé vinni, csak a szabadság, a liberalizmus, a republika felé. Pedig nem volt könnyű dolga. Mégse gabszulált senkinek azért, hogy befusson. Megelégedett az olvasók ragaszkodásával.